

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

**«АГРАРНА ОСВІТА ТА НАУКА:
ДОСЯГНЕННЯ, РОЛЬ, ФАКТОРИ РОСТУ»**

**Стратегічні пріоритети розвитку економіки,
фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі,
менеджменту, публічного управління
в Україні та світі**

20 жовтня 2022 року, м. Біла Церква

Біла Церква
2022

АРБУЗОВА Т.В., канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ МОНОПОЛІЗМУ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розглянуто зміст, етапи розвитку та рушійні сили ринкового механізму господарювання. Обґрунтовано необхідність антимонопольного державного регулювання як основи захисту ринку.

Ключові слова: ринкова економіка, ринковий механізм, конкуренція, монополізм, антимонопольні заходи держави.

Ринкова економіка нині є панівною формою організації економічної системи, домінуючими ознаками якої є свобода підприємницької діяльності на засадах економічної конкуренції, багатоманітності форм власності на засоби виробництва (передусім приватної), товарного виробництва тощо [1]. Від часу появи передумов та перших ознак капіталізму (буржуазного способу виробництва, ринкової економіки) в XVI ст. до нинішньої доби у світі не знайдено іншої більш ефективної системи господарювання. Серед економістів триває дискусія щодо сучасних форм її прояву, приміром, на базі трьох моделей – «акціонерного капіталізму», «державного капіталізму», «капіталізму стейкхолдерів» [2], що не змінює його суті – ринковий механізм.

У своєму розвитку ринкова економіка набула двох основних форм (етапів) за критерієм свободи конкуренції – капіталізм вільної конкуренції та монополістичний капіталізм. Руйнування першого етапу в кінці XIX пов'язане з бурхливим розвитком продуктивних сил та виробничих відносин і накопиченням товарної маси. Ринковий механізм саморегулювання спробував оптимізувати свою структуру шляхом змов на ринку, тобто свідомого втручання бізнесу у його функціонування, що вилилося у створення монополій. Капіталізм вільної конкуренції перетворився у монополістичний з ручним приватним управлінням. В надрах конкуренції як джерела розвитку об'єктивно створилися умови для її саморуйнування – з'явилися монополістичні утворення, які штучно тримали ціни, розподіляли ринки збуту і виробництва.

В Російській імперії цей час збігся з періодом життя В. Леніна, який у своїх працях описав ознаки імперіалізму як вищої стадії монополістичного капіталізму. Використання недоліків ринкового механізму монополістичної конкуренції, що красномовно проявилися у вкрай низькому рівні життя робітників, глибокому розшаруванні суспільства, відсутності соціальних здобутків, тобто відбулося формування асоціального типу ринкової економіки. Це стало реальним підґрунтям успішності більшовицької ідеї диктатури пролетаріату, «експропріації експропріаторів», встановлення монополії державної форми власності й ліквідації приватної, формування централізованого планового господарства, пропаганди ідеї соціальної рівності тощо, що уможливило жовтневу революцію 1917 р. в Росії та встановлення соціалістичного суспільно-політичного ладу.

На початку XX ст. буржуазний лад Старого і Нового світу стикнувся з проблемами, які самотужки не зміг подолати – зміна обсягів грошової маси (її скорочення – М. Фрідмен чи збільшення – Ф. Гаєк, М. Ротбард), надлишок інвестицій у виробництво, криза перевиробництва, скорочення міжнародної торгівлі, монополізація економіки тощо. Пік світової економічної кризи (в США отримала назву «Велика депресія»), припав на 1929-1933 рр. Її особливістю виявилася ситуація,

коли сформувався не абсолютний надлишок товарної маси, а наявність неплатоспроможного споживчого та інвестиційного попиту, зумовленого низьким рівнем заробітної плати, високими відсотками на кредитні ресурси та податків для бізнесу тощо.

Енциклопедичними прикладами дієвих заходів виходу з кризи є управлінські рішення адміністрації президента США Ф. Д. Рузвельта, міністра фінансів Японії Такахасі Корекійо, що по суті відбивали основні ідеї економічних наукових здобутків англійського вченого Дж. М. Кейнса. Його теорія державного регулювання економіки цілком природно отримала назву теорії попиту, бо саме на реанімацію платоспроможного споживчого та інвестиційного попиту суспільства була спрямована.

Революція в Росії та формування соціалізму безумовно справили свій вагомий вплив на пошук шляхів виходу з кризи у капіталістичному суспільстві 20-30-х років, адже небезпека поширення революційних настроїв серед робітників застала власників ресурсів йти на компроміс, поступитися частиною своїх доходів на користь соціально вразливих верств населення. Це була своєрідна плата за стабільність, що знайшло своє відображення у кейнсіанській економічній політиці. Крім поживлення попиту і забезпечення соціальних стандартів життя, до вагомих важелів державного втручання в економіку додалися також антимонопольні заходи, приміром, антитрестівські закони в США. Отже, державі належала функція захисту ринку, його провідної інституції – конкуренції. Зазначені заходи виявилися ефективними і дозволили зберегти ринкове господарство, яке відтепер стало можливим називати соціально орієнтованим.

Натомість соціалістичний лад, створений як антипод ринкової економіки, до основних недоліків якої головний критик В. Ленін відніс, зокрема, формування приватних монополій, в свою чергу був заснований на іншій монополії – державній власності на засоби виробництва, забороні приватної власності і конкуренції. Отже, власник змінився, а монополія залишилася, лише тепер у знеособленій абстрактно-державній формі. На нашу думку, ця обставина виявилася однією з ключових причин відсутності майбутнього у цієї моделі господарювання, оскільки усувала рушій для розвитку, яким природно є конкуренція. Штучний, здебільшого репресивний характер підтримки існування соціалістичного способу виробництва дозволив йому протриматися трохи більше 70-ти років. РФ, хоч формально проголосила себе ринковою економікою, досі зберігає ознаки соціалістичного ладу з ручним управлінням ринку. Наділеність природними ресурсами, передусім паливно-енергетичними, тобто наявність природної монополії на володіння та використання, дозволило підігріти імперські амбіції, встановити систему залежності країн світу від постачання таких ресурсів, уможливило здійснення політики шантажу держав світового співтовариства та військову агресію проти України.

Отже, як приватний, так і державний монополізм є загрозою для існування економіки, заперечують свободу економічної та політичної життєдіяльності суспільства. Державі належить захищати економічну систему від нього, вдаючись до дієвих антимонопольних заходів. При цьому аби зберігати внутрішні умови для розвитку, мають бути вмонтовані два регулятори – «риннок» і «держава», що діятимуть на засадах філософського закону єдності й боротьби протилежностей.

Список літератури

1. Сарват Дж., Махмуд А.С. Что такое капитализм. Финансы и развитие. 2015. Июнь. С. 44–45. URL: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2015/06/pdf/basics.pdf>

2. Schwab K. What kind of capitalism do we want? Project-syndicate. 2019, December 2. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/stakeholder-capitalism-new-metrics-by-klaus-schwab-2019-11?barrier=accesspaylog>

УДК 336.76-047.44(477)

АРТІМОНОВА І.В., канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

АНАЛІЗ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Досліджено сутнісну характеристику та організаційно-правові засади функціонування фондового ринку України. Здійснено оцінку динаміки змін часток біржового та позабіржового ринків від загального обсягу торгів цінними паперами на фондовому ринку.

Ключові слова: цінні папери, фінансові інструменти, депозитний (ощадний) сертифікат, біржі, позабіржові системи, інфраструктура.

Фондовий ринок є одним з найважливіших сегментів фінансового ринку України, який в свою чергу виступає індикатором стану економіки країни та чутливо реагує на будь-які зміни в державі. Ефективність функціонування фондового ринку залежить, перш за все, від удосконалення *інфраструктури*, що створить належні умови для емісії та подальшого обігу цінних паперів. Говорячи про значення фондового ринку для країни, слід також відзначити той факт, що наявність розвиненого фондового ринку сприяє припливу іноземних інвестицій у економіку країни, що є вкрай важливим для нашої держави, особливо в умовах війни.

Поява нових тенденцій *та висока динамічність процесів*, які обумовлюють суттєві зрушення, як в економіці України, так і у світовій економіці в цілому, *потребує проведення постійного моніторингу та комплексного аналізу динамічних змін, зокрема й у структурі ринку цінних паперів з використанням системного підходу*.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», фондовий ринок (ринок цінних паперів) трактується як сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо емісії (видачі), обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів (у тому числі деривативних цінних паперів) [1].

Розглянувши визначення фондового ринку, логічно дійти висновку, що у сучасній економіці важливий не просто сегмент фінансового ринку, а фінансово-економічні відносини, які виникають при здійсненні операцій з цінними паперами. Дійсно, сьогодні неможливо уявити ефективне функціонування фінансової системи без застосування цінних паперів чи інших фінансових інструментів, які забезпечують акумуляцію та перерозподіл тимчасово вільних грошових коштів та трансформацію відносин власності в економіці.

Як свідчить інформаційна база даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, співвідношення обсягів торгів на ринку цінних паперів до ВВП у 2020 р. становило 23,87%. У 2020 р. темп приросту обсягів торгів на ринку цінних паперів становив 28,65%, порівняно з 2019 р. [2].

Загальновідомо, що до структури фондового ринку входить біржовий та позабіржовий ринки, тому важливо здійснити оцінку динаміки змін часток цих ринків від загального обсягу торгів цінними паперами на фондовому ринку (рис. 1).

ЗМІСТ

Арбузова Т.В. РОЛЬ ДЕРЖАВИ В НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ МОНОПОЛІЗМУ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	3
Артимонова І.В. АНАЛІЗ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	5
Батажок С.Г. ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ.....	7
Биба В.А., Утеченко Д.М. РОЛЬ PR-МЕНЕДЖМЕНТУ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	10
Бондар О.С., Ткаченко О.В. ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ.....	12
Бондар О.С. СТАЛА ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПОСЛУГ.....	14
Варченко О.О. НАПРЯМИ СКОРОЧЕННЯ ВТРАТ ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ХАРЧОВИХ ВІДХОДІВ В АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГАХ ПОСТАВОК.....	16
Василенко О.І. УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ АГРАРНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА РІВНІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	20
Вихор М. В. ЦІЛЕВСТАНОВЛЕННЯ У СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	23
Герасименко І.О. ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	25
Гринчук Ю. С. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....	27
Коваль Н.В. УПРАВЛІННЯ ТАЛАНТАМИ ЯК СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	29
Панасюк В. І. ДЕРЖАВНО-ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.....	32
Поліщук С.П., Білик О.В. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	34
Сокольська Т.В., Лобунець А.Р. ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	35
Стаднік Л.І., Шевченко А.О., Задорожна Р.П. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМЦІВ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА АГРЕСИВНОГО ПРОСУВАННЯ НА РИНОК ТОВАРІВ І ПОСЛУГ.....	38
Ткаченко К.В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	39
Томілова-Яремчук Н.О. ОПТИМІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	41
Хахула Б.В., Хахула Л.П. ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ.....	43
Хомовий С.М., Гаврик О.Ю. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ.....	45
Хомяк Н.В. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ЗБАЛАНСУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ.....	47
Шемігон О. І., Береговенко В.В. УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	48
Юхименко П.І. Однорог М.А. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ.....	50